

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNİN OPUZ - TÜRKİYE KARARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER VE TÜRKİYEDE KADINA ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE ETKİLERİ

Burçak SEVGİ *

ÖZ

Şiddet kavramının genel bir tanımını yapmak kolay olmamakla birlikte kadına yönelik şiddet toplumsal bir sorun olup bütün dünyada, her yerde, her yaş ve cinsiyete karşı uygulanan bir insan hakkı ihlalidir. Kadına yönelik şiddetin çok eski tarihlere dayandığı açık olmakla birlikte şiddetle mücadele konusunda uluslararası ve ulusal mevzuatta yapılan düzenlemeler çok eskiye gitmemektedir.

Bu çalışmamızda gerek diğer ülkeler gerekse de Türkiye açısından büyük değişiklikler getiren ve Türkiye için üzücü ancak kadına yönelik şiddet yönünden ilerleme kaydetmemizi sağlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Opuz - Türkiye Kararı ve Türkiye'deki kadına yönelik şiddetin önlenmesine etkisi konusunda bir inceleme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadına yönelik şiddet, aile içi şiddet, toplumsal cinsiyet, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

* Diyarbakır Bölge Adliye Mahkemesi Üyesi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Doktora programı öğrencisi

**EVALUATIONS REGARDING THE OPUZ-TURKEY
DECISION OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS AND
ITS EFFECTS ON THE PREVENTION OF VIOLENCE AGAINST
WOMEN IN TURKEY**

ABSTRACT

Although it is not easy to give a general definition of the concept of violence, violence against women is a social problem and is a violation of human rights against all ages and genders all over the world. Although it is clear that violence against women dates back to ancient times, the regulations made in international and national legislation on combating violence do not go back to ancient times.

In this study, an examination has been made on the Opuz-Turkey Decision of the European Court of Human Rights, which brought great changes in terms of both other countries and Turkey, and which is sad for Turkey, but enabled us to make progress in terms of violence against women, and its effect on the prevention of violence against women in Turkey.

Keywords: Violence against women, domestic violence, gender, The European Court of Human Rights (ECHR)

I. GİRİŞ

Kadına yönelik şiddet, sadece ülkemiz için değil tüm dünya açısından giderek artan ve çözüm yolları aranan önemli bir meseledir. Kadına yönelik şiddet, çoğu metinde ve sözleşmede ifade edildiği üzere kadınların sırf kadın olmaları sebebiyle uğradıkları fiziksel, psikolojik, ekonomik, cinsel şiddet şeklinde tezahür eden her türlü eylemlerdir. Ülkemizde açılan boşanma davalarının büyük bir çoğunluğu kadına yönelik gerçekleşen şiddet sebebiyle açılmaktadır. Şiddetin önüne geçmek için Devletler gerekli çalışmalar yapmakta, ulusal düzenlemelerinde yeniliklere gitmekte ve uluslararası sözleşmelere taraf olmaktadır.

Türkiye’de de bu yönde gelişmeler mevcut olup 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile başlayan bu süreç aşağıda ayrıntılarıyla arz edeceğimiz üzere Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin(AHİM) verdiği Opuz-Türkiye kararının öncülük ettiği 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler bu bağlamda İstanbul Sözleşmesi ile devam etmiştir. Bu gelişmelerin yeterli olduğunu söylemek mümkün olmadığı gibi yaşam hakkının ihlali sonucu doğuran ve ayrımcılık olarak nitelenen kadına yönelik şiddetin sürekli gündemde tutulması ve çözüm arayışlarına her daim devam edilmesi gerekmektedir.

II. ŞİDDET KAVRAMI

A. Genel Olarak

Türk Dil Kurumu sözlüğünde şiddet; duygu ve davranışta aşırılık, kaba

güç, karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet uygulamak şeklinde tanımlanmıştır¹.

Dünya Sağlık Örgütü ise, şiddeti, sahip olunan fiziksel güç ya da kudretin, tehdit yoluyla ya da doğrudan kendine, bir başka insana, bir gruba ya da topluma karşı yaralanma, fizyolojik hasar, gelişme bozukluğu ya da gerilikle sonuçlanacak ya da sonuçlanma olasılığı yüksek bir biçimde uygulanması olarak tanımlamaktadır².

Genel olarak şiddet, *‘bireylerin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziki veya herhangi bir şekilde hareket, davranış veya muamele’* şeklinde tanımlanabilir³.

Hukumumuzda ise 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun⁴ şiddet tanımına yer verilmiştir. Şöyle ki Kanunun 2. maddesinin d bendine göre şiddet; *“Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı ifade eder”* şeklinde ifade edilmiştir.

¹ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>, E.T: 10/01/2022.

² *"World report on violenceandhealth (Summary)". Dünya Sağlık Örgütü, 2002, E.T: 13/01/2022.*

³ Akın, Merve, Aile içi Şiddet, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası C.71., S.1, Y.2013, s. 27.

⁴ 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun 08/03/2012 tarihinde kabul edilerek 20/03/2012 tarihli RG’de yayımlanmıştır.

B. Kadına Yönelik Şiddet

Çalışmamızın temelini de oluşturan “kadına yönelik şiddet”, erkeklerin kadınlara göre üstünlükleri, avantajları ve iktidarı üzerine kurulu olan, içinde yaşanılan ataerkil sistemde erkeklerin kadınlara sistematik biçimde uyguladığı şiddet olarak tanımlanabilir⁵. Hukukumuzda 6284 sayılı Kanununun2. maddesinin ç bendinde “*kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış*” şeklinde ifade edilmiştir.

C. Aile İçi Şiddet

Kadına yönelik şiddetin en sık karşılaşılan biçimi olan aile içi şiddet sadece kadınlara yönelik olmayan, ailedeki tüm bireylere, bir kişinin annesi ve babası da dahil olmak üzere çocuğuna, kardeşine, eşine karşı gerçekleştirdiği çeşitli şekillerdeki şiddet eylemi olarak tanımlanabilir⁶.

Bu kavrama ise ilk kez günümüzde İstanbul Sözleşmesi adıyla bilinen Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinde⁷ yer verilmiş olup

⁵ Gündoğmuş Rabia, Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin İlgili Uluslararası Sözleşmeler ve 6284 Sayılı Kanun Çerçevesinde Değerlendirilmesi, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2021, s.7; Baydur, Emel/Ertem,Burcu, Kadına Yönelik Evlilik İçi Şiddetin Hukuki Boyutları, Ceza Kanunu, Medeni Kanun ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun Kapsamında Bir İnceleme, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 65, 2006, s.91.

⁶ Kandemir, Fersu Ege, Kadına Karşı Şiddet ve Ailenin Korunması Sorununun Türk Hukuk Mevzuatı ve Uluslararası Sözleşmelerdeki Yeri, Ankara 2019, s.55;

⁷Avrupa Konseyi'nin 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul'da imzaya açtığı bu sözleşme ile kadını her türlü şiddetten korumak, kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak, kadın ile erkek arasındaki eşitliğin sağlanması, ayrıca şiddete uğrayan aile üyelerinin korunması, taraf devletlerin mağdurlara yardım

Sözleşmenin 3. maddesine göre “aile içi şiddet; aile içerisinde veya hanede veya mağdur faille aynı evi paylaşıya da paylaşmasa da eski veya şimdiki eşler veya partnerler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemi” şeklinde tanımlanmıştır. Kadına yönelik şiddetin, bağlayıcı bir biçimde ilk kez bir insan hakkı ihlali olduğunun belirtildiği Sözleşme’de, şiddetin kadın-erkek eşitsizliğinin bir sonucu olduğuna vurgu yapılmıştır⁸.

Aile içi şiddet terimi yerine bazı metinlerde “ev içi şiddet” kavramı kullanılmış olup⁹ 6284 sayılı Kanun’da da “ev içi şiddet” terimine yer verilmiştir. Sözü edilen Kanunda ev içi şiddet “*şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet*” olarak (m. 2/b) tanımlanmıştır. Bu tanıma göre, ev içi şiddet aynı hanede ya da ayrı hanede olmakla birlikte aile içinde veya aile mensupları arasında ya da aile bağı olmayan ancak aynı hanede olanlar arasında

için politikalar geliştirmesi ve şiddetin önlenmesi hedefine ulaşılabilmesi için uluslararası işbirliğinin yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır. (m.1).

⁸ Özkan, Gizem, “Kadına Yönelik Şiddet- Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 7(1), 2017, s.557. Ayrıntılı bilgi için bkz: Bölüm 5, s.21 ve devamı.

⁹ Yazar Gündoğmuş, kadına yönelik şiddetin en sinsi hali olarak tanımlandığı ev içi şiddet kavramının aile içi şiddetin bir üst başlığı olarak okunması gerektiği belirtmiştir (s.14). Aynı görüşte; Öztürk, Necla, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:8 S.1, 2017, s.21; Karakaya ise, ev işi şiddet ibaresinin dar kapsamlı ve yanıltıcı olduğunu, aile içi şiddet ibaresinin kullanılmasının daha doğru olduğunu ifade etmiştir (Karakaya, Ramazan, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Daire Kanun, Ankara 2016,s.5).

gerçekleştirilebilir. Aynı evde veya aynı evde yaşayan kardeşler, aynı hanede olan bakıcı, hizmetçi gibi kişiler bu tanımın içine girmektedir¹⁰.

III. ŞİDDETİN TÜRLERİ

Yukarıda ifade edildiği üzere çeşitli kaynaklarda ve öğretilerde yapılan şiddet tanımlarından da anlaşılacağı üzere “şiddete maruz kalan kişilere” göre bir ayırım yapılabileceği gibi “uygulanan şiddetin tipine” göre de ayırmalar söz konusudur. Şiddeti yaşayan gruplara göre yapılan ayırmada “aile içi şiddet, çocuğa şiddet, LGBT’ li bireye şiddet, flört şiddeti” gibi tanımlar yapılırken; şiddet tipine göre yapılan ayırmada en bilineni fiziksel şiddet olmakla birlikte ekonomik şiddet, cinsel şiddet, psikolojik şiddet ve sözlü şiddet kavramları sayılmaktadır¹¹.

Kadına yönelik şiddetin türleri farklılık gösterse de bu başlık altında en sık karşılaşılan şiddet türlerine değineceğiz. Şöyle ki;

Fiziksel şiddet, kaba kuvvetin korkutma, sindirme veya ceza aracı olarak kullanılmasıdır. Türkiye’de 2001 yılında yapılan bir istatistiğe göre Türkiye genelinde ailelerin %85’inde fiziksel şiddet ve sözlü saldırıya dayalı şiddetin olduğu saptanmıştır¹². Yargıtay kararlarında da boşanma sebebi teşkil eden kusurlu davranışlardan olan fiziksel şiddet, dövme, yaralama, cisim fırlatma, ısırma, tekmeleme şeklinde gerçekleşebilir¹³.

¹⁰ Karakaya, s.5.

¹¹ Şiddet türleri için ayrıntılı bilgi için bkz: Polat, Oğuz, Şiddet, Marmara Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, S. 1, Y.2016,s. 16-17.

¹² Akın, s.28.

¹³Gençcan, Ömer Uğur, Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku, Yargıtay Uygulaması Bilimsel Açıklama ve En Son İçtihatlar, Ankara 2017, s.565-589. Yargıtay 2 HD.’nin 27/05/2015 tarihli bir kararında da eşinin kafasına taş atmak suretiyle eşini yaralayan kadını kusurlu bularak boşanma kararı verilmesi gerektiğine hükmetmiştir.

Cinsel şiddet, cinselliğin bir tehdit, sindirme ve kontrol etme aracı olarak kullanılmasıdır. Eşin istemediği halde ilişkiye zorlanması, doğal olmayan yollardan cinsel ilişkiye girilmesi, cinsel sapkınlıkta bulunulması, cinsel organlarına zarar verilmesi, başkaları ile ilişkiye girmeye mecbur edilme cinsel şiddet sayılan davranışlardandır¹⁴. Yargıtay 2. HD' nin 26/04/2021 tarih ve 2021/2675 E., 2021/3391 K. sayılı kararında da; “Yapılan yargılama ve toplanan delillerden, mahkemece davacı-karşı davalı erkeğin belirlenen ve gerçekleşen kusurları yanında, *kadına fiili livata yapmak suretiyle cinsel şiddet uyguladığının anlaşıldığı* ve erkeğe bu vakıanın da kusur olarak eklenmesi gerektiği” denilmek suretiyle cinsel şiddetin boşanma davalarında kusurlu bir davranış olduğu kabul edilmiştir¹⁵.

Türkiye genelinde yapılan bir anket çalışmasına göre, evli kadınların %97'si eşi tarafından şiddete maruz bırakıldığı, bunların %51'inin de, rızasına bakılmaksızın cinsel ilişkiye zorlandığı ifade edilmiştir. Ayrıca bu kadınların %21'inin kocası, kadını cinsel ilişkiye zorlamıştır¹⁶.

Ekonomik şiddet ise; en genel tanımıyla, bireyin ekonomik özgürlüğünün elinden alınmasıdır¹⁷. Daha geniş anlamıyla ise bireylerin çalışmalarının ve gelir sağlamalarının engellenmesi, çalışmaya zorlanmaları,

(2015/5942 E., 19940 K.). Aynı yönde; aynı yönde; 16/10/2018 tarih ve 2016/24677 E., 208/11146 K. Kararlar için bkz:<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=-4756#>, E.T:03/06/2022;

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz: Gençcan, s. 525-563.

¹⁵ Karar için bkz: Yargıtay 2. HD. 26/04/2021 tarih ve 2021/2675 E., 2021/3391 K., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=5913#> E.T: 13/01/2022.

¹⁶ Akın, s.28.

¹⁷ Polat, s.33.

kişisel kazançlara veya malvarlıklarına el koymak, bunları yönetmelerine engel olmak şeklinde ortaya çıkan davranışlardır¹⁸.

Birlik görevlerini yerine getirmemek, bağımsız konut açmamak, borçlandırıcı davranışlarda bulunmak, çalışmamak, uygunsuz bir işte çalışmaya zorlamak gibi davranışlarda Yargı kararlarına konu olmuş ekonomik şiddet içeren fiilerdir¹⁹. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 14/04/2021 tarih ve 2021/1251 E., 2021/3012 K. sayılı kararında; “Yapılan yargılama ve toplanan delillerden; *davalı erkeğin kadının temel ihtiyaçlarını gidermediği, ev giderlerini karşılamayarak kadına ekonomik şiddet uyguladığı* ve birlik görevlerini yerine getirmediği”, 11/11/2020 tarih ve 2020/2620 E., 2020/5632 K. sayılı kararında da; “*erkeğin cimri ve pinti olduğu, kazancına göre az harcama yaparak eşine ekonomik şiddet uyguladığı,...*” demek suretiyle bu şekilde ekonomik şiddet içeren davranışları boşanma sebebi olarak kabul etmiştir²⁰.

Sözel şiddet, kullanılan söz ve takınılan davranışların, muhatabı düzenli bir şekilde korkutma, sindirme, cezalandırma ve kontrol etme aracı olarak kullanılmasıdır. Sözel şiddetin başlıca görünümleri hakaret etmek, aşağılamak, tehdit etmek, başkalarıyla kıyaslamak, başkalarının yanında küçük düşürücü

¹⁸ Uçar, Mehmet Ali, Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2003, s.81; Baydur/Ertem, s.91. Kadına karşı ekonomik şiddetin; ekonomik kaynakların ve paranın kadın üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol etme aracı olarak kullanılması şeklindeki tanım için bkz: Can Gürkan, Özlem/Coşar, Fatma, Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri, Uluslararası Disiplinler Arası Kadın Çalışmaları Kongresi, 5-7 Mart 2009. Sakarya., Sözel Bildiri, s.125.

¹⁹Gençcan, s.503-524.

²⁰ Kararlar için bkz: Yargıtay 2. HD. 14/04/2021 tarih ve 2021/1251 E., 2021/3012 K.; aynı yönde;11/11/2020 tarih ve 2020/2620 E., 2020/5632 K.

<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=5913#> E.T: 13/01/2022.

sözler söylemek şeklinde gerçekleşmektedir²¹. Sözel şiddet aslında psikolojik şiddetin bir görünümü olarak karşımıza çıkmaktadır²².

Psikolojik şiddet ise duyguların ve duygusal ihtiyaçların, karşı tarafa baskı uygulayabilmek için tutarlı bir şekilde istismar edilmesi, bir yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanılmasıdır²³. Eve kapatmak, insanlarla görüşmelerin kısıtlanması, kıyafetlere ve gidilecek yerler konusunda, din konusunda baskı yapılması psikolojik şiddete örnek verilebilir. Uygulamada sosyal şiddet olarak anılan bu şiddet türüne Yargıtay kararlarında da rastlanmaktadır²⁴. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 06/04/2016 tarihli kararında; “*davalı-karşı davacı erkeğin eşine aile toplantısı, düğün gibi özel günlerde ve sosyal ortamlarda eşlik etmediği, onu yalnız bırakmak suretiyle duygusal ve sosyal şiddet uyguladığı anlaşılmaktadır*” diyerek sosyal şiddet içeren davranışların, Türk Medeni Kanununun 174/2. maddesi uyarınca manevi tazminatı gerektirdiğine karar vermiştir²⁵.

IV. KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI VE ULUSAL MEVZUAT

Kadına yönelik şiddet insanlık tarihinde çok eski bir sorun olmakla birlikte şiddetin önlenmesi hususunda Devletlerce gösterilen mücadelenin ve mevcut yasal düzenlemelerin çok da geriye gitmediği anlaşılmaktadır.

²¹ Akın, s.29; Uçar, s.81.

²² Polat, s.31-32.

²³ Akın, s.29, Uçar, s.80.

²⁴ Gençcan, s.590-616.

²⁵ Karar için bkz: Yargıtay 2.HD. 06/04/2016 tarih ve 2015/15333 E.,2016/6975 K. sayılı ilamı, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=1995>, E.T: 19/01/2021

Şöyle ki, uluslararası alanda kadın haklarının en temel belgesi Kadınlar Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi²⁶ (CEDAW) olup bu sözleşmede dahi maalesef kadına yönelik şiddet konusuna yer verilmemiştir²⁷. Ancak bu sözleşme ile diğer insan hakları metinlerinde genel olarak tüm insanlar bakımından güvence altına alınan hakların, burada özellikle kadınlar açısından ayrıca vurgulanması önemlidir. Sözleşme kapsamında, kadınların insan haklarının en çok ihlal edildiği alanlar (siyaset, evlilik, aile, eğitim, sağlık, medya vb.) tespit edilmekte ve kadınların sahip oldukları haklar açıkça belirlenmektedir²⁸.

Diğer yandan sözleşmede kadına yönelik şiddet konusu açıkça düzenlenmemiş ise de bu boşluk genel tavsiye kararları²⁹ ile doldurulmaya çalışılmıştır. CEDAW Komitesi 12 no' lu tavsiye kararında üye devletlerin

²⁶ Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi 20 Aralık 1985 tarihinde Türkiye tarafından da kabul edilerek 1986 yılında yürürlüğe girmiştir. (RGT: 14.10.1985, RG NO: 18898)

²⁷ Sönmez, Esmâ Yağmur, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi, İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, 2020, s.2..

²⁸Özkan, s.548; Akkaya Şahin, Gülay, Aile İçi Şiddet Kavramı ve Aile İçi Şiddetin Uluslararası ve Ulusal Hukuki Belgelerdeki Düzenlemesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s.27; Ayrıntılı bilgi için bkz: Özdamar, Demet, Özdamar, Demet, Cedaw Sözleşmesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme ve Ek İhtiyari Protokolün İç Hukukumuzda, Özellikle Yeni Aile Hukukumuzda Etkisi, Ankara 2009, s.94-444.

²⁹ Genel tavsiye kararlarının amacı CEDAW hükümlerinin taraf devletlerce daha iyi uygulanmasını sağlamak amacıyla sözleşmenin usul ve esaslarına ilişkin açıklamalarda bulunmaktadır. CEDAW Komitesi, kadının aile içinde, sosyal yaşamda, işyerinde karşılaşılabileceği şiddet eylemlerinin sona erdirilmesi amacıyla 12 ve 19 No.lu Genel Tavsiye Kararlarını yayımlamıştır (Tekçe, Samet Talha, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İstanbul Sözleşmesi'nde Kadına Karşı Şiddeti Önleme Mekanizmaları ve Türkiye, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul 2019, s.27).

kadınların şiddetten korunması için yükümlülüğü olduğunu belirtmiş ve ülkelerin raporlarında bu yönde geliştirdikleri tedbirleri rapor etmelerini istemiştir³⁰. 1992 tarihinde kabul edilen 19 nolu Tavsiye Kararı ile de ilk kez cinsiyete dayalı şiddet ifadesi literatüre girmiştir. Bu karara göre, cinsiyete dayalı şiddet, “kadınların, erkeklerle eşit olarak hak ve özgürlüklerini kullanmalarını ciddi şekilde engelleyen bir ayrımcılık biçimi” olarak ifade edilmiştir. 19 no’lu tavsiye kararında hem toplumsal cinsiyete dayalı şiddet hem de kadına şiddet ifadeleri kullanılmış, ayrıca kadına yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali olduğu vurgulanmıştır³¹. Yine, Tavsiye kararında kadına yönelik şiddetin aynı zamanda kadına yönelik ayrımcılık olarak kabul edileceği de belirtilmiştir³².

CEDAW’ın uygulamasını güçlendirmek amacıyla, Kadının Statüsü Komisyonu tarafından oluşturulan bir çalışma grubu, Sözleşme’ye imza koyan devletlerin katılım ve onayına sunulmak üzere Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine İlişkin Ek İhtiyari Protokol’ü³³ hazırlamıştır. Bu protokol uyarınca, CEDAW ile korunan haklarının Protokol’e taraf olan bir devlet tarafından ihlal edildiğini iddia eden bireyler veya birey

³⁰ Akkaya, s.32; Tekçe, s.26; Arslan Öncü, Gülay, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Kadına Karşı Aile İçi Şiddet Olgusu ve Bununla Mücadele Araçları IstanbulUniversityJournal of International Lawand International PrivateLaw, C: 32, Sayı: 2, 2012, s.4-5.

³¹ Sönmez, s.3; Gündoğmuş, s.9; Özkan, s.539; Arslan Öncü, s.4-5.

³² Özkan, s.539; Akkaya, s.31-32.

³³ Protokol 1999 yılında kabul edilmiş, 22 Aralık 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye tarafından ise usulüne uygun olarak 30 Temmuz 2002 tarihinde TBMM Genel Kurulunda kabul edilerek onaylanmıştır.

grupları, tüm iç hukuk yollarını tükettikten sonra, CEDAW Komitesi'ne başvurabileceklerdir³⁴.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen 20/12/1993 tarihli Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi ise, kadına yönelik şiddet konusunda ilk uluslararası belge olma niteliğine sahiptir³⁵. Bu Bildirge'nin 1. ve 2. maddelerinde kadına yönelik şiddet tanımlanmış ve hangi tür fiillerin kadına yönelik şiddet kapsamında kabul edileceği belirlenmiştir³⁶.

Bu çalışmaların ardından ise Avrupa Konseyi tarafından, kadına yönelik şiddetin ve aile içi şiddetin önlenmesi ile bunlara karşı mücadele amacıyla, 2008 yılında üye devletlerin hükümet temsilcilerinden oluşan bir geçici komiteyle 11 Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açılan, bu nedenle İstanbul Sözleşmesi adıyla bilinen "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir³⁷. Bu sözleşmede de kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ibareleri birbirinin yerine geçecek şekilde kullanılmıştır³⁸.

³⁴ Özdamar, s.54-56; Özkan, s.551; Akkaya, s.32.

³⁵ Sönmez, s.3; Demirkır Ünlü, Müge, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile-İçi Şiddet, Legal Kitapevi, İstanbul 2012, s.18.

³⁶ Özkan, s.551; Moroğlu, Nazan, Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi, 6284 sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-99-1169> , E.T: 13/01/2022, s.361; Özdamar, s.50.

³⁷ İstanbul Sözleşmesi Türkiye tarafından 2012 tarihinde onaylanmış ise de Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile 20 Mart 2021 tarihinde tek taraflı olarak feshedildiği belirtilmiş, fesih kararı 23 Mart 2021 Pazartesi günü Avrupa Konseyine bildirilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210320.pdf>, (RG: 21/03/2021, S.31429).

³⁸ Gündoğmuş, s.11.

İstanbul Sözleşmesi biyolojik veya hukuki, ailevi bağ olup olmadığına bakılmaksızın ev içi şiddetin (örneğin eski veya mevcut eşler, evlilik dışı partnerler, birlikte ikamet edilen aile fertleri, akrabalar veya birlikte ikamet edilen başkaları tarafından yöneltilen şiddetin) ve kadınlara yönelik her türlü şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleye ilişkin standartlar öngören ve uluslararası bağlayıcılığı olan ilk uluslararası sözleşme niteliğindedir³⁹.

Cins ayrımcılığına dayalı kadınlara yönelik şiddetin yasaklandığı Bölgesel düzeydeki ilk Sözleşme ise “*Kadınlara Karşı Şiddeti Önleme, Cezalandırma ve Ortadan Kaldırmaya İlişkin İnter Amerikan Sözleşmesi*’dir”. Sözleşme’de, şiddet üç ayrı kategoride ele alınarak fiziksel, ruhsal ve cinsel şiddet biçiminde gerçekleştiği ifade edilmiştir⁴⁰.

Ulusal mevzuatımızda ise Anayasa (m.10, 41, 66, 90), 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (m.177,187,188, 195, 202, 336) ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda (m.3, 77, 88, 89, 102) kadın erkek eşitliğini ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi için gereken tedbirleri içeren bazı düzenlemelere yer verilmiştir. Bu temel düzenlemelerin yanında 1998 yılında yürürlüğe giren 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun⁴¹ ile başlayan ancak adı geçen Kanunun “kadını değil aileyi koruduğu, kadını birey olarak kabul etmediği, kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik hükümler içermediği ve usule ilişkin hükümlerin net olmaması, son zamanlarda kadına yönelik şiddetin artması” gibi gerekçelerle eleştirilmesi üzerine kanun değişikliğine gidilerek Türkiye açısından son derece önem arz eden 8/03/2012 tarihinde yürürlüğe giren 6284

³⁹ Bakırcı, Kadriye, İstanbul Sözleşmesi, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 2015, s. 134.

⁴⁰ Özkan, s.558; Moroğlu, s.362; Demirkır Ünlü, s.18-19.

⁴¹ 4320 sayılı Kanun 17.01.1998 tarihine onaylanarak yürürlüğe girmiştir. RG Tarihi: 23233

sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair” Kanun⁴² kabul edilmiştir.

Uluslararası alanda gerçekleştirilen kadına yönelik şiddetle mücadeleyle ilişkin çalışmaların baskısı, Türkiye’de kadın cinayetlerinin artması ve çalışmamızın asıl konusunu oluşturan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin “Opuz-Türkiye” davasında Türkiye aleyhine karar çıkması hususları mevzuatımızda sözü edilen Kanunun yapılmasını zorunlu kılmıştır.

V. AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNİN OPUZ-TÜRKİYE KARARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

A. Aile İçi Şiddetin Önlenmesi İle Korunmak İstenen Hukuki Değerler

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin kadına yönelik şiddet olgusu ile ilgili verdiği kararlar incelendiğinde bu kavrama ilişkin özel bir tanım yapmak yerine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin⁴³(AİHS) koruduğu genel haklara atıf yaparak içtihatlar geliştirdiği görülmektedir. Çünkü bu sözleşme temel amacı itibarıyla kadın erkek eşitliği üzerinden cinsiyet temelli ayrımcılığa hizmet etmez. Ancak Sözleşme hükümlerinde geçen “herkes” sözcüğü ile kadın ve erkek herkesin aynı haklara ait olduğuna işaret edilir⁴⁴. Bu nedendir ki Opuz -Türkiye kararının incelenmesine geçmeden önce AİHM içtihatları ile aile

⁴² 6284 Sayılı Kanun ile ilgili değerlendirmeler için bkz: Bölüm 5, s.23 ve devamı.

⁴³RG Tarihi: 19/03/1954, RG No: 8662, Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ni, 04.11.1950 tarihinde imzalamış ve 10.03.1954 tarih ve 6366 sayılı Kanun ile onaylamıştır. Kanunun ve Sözleşmenin Resmi Gazete’de yayım tarihi, 19.03.1954’tür.Sözleşme’nin onay belgesi 18.05.1954 tarihinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine depo edilmiştir. Bu tarih Sözleşmenin Türkiye bakımından yürürlüğe girdiği tarih olmaktadır.

⁴⁴ Kandemir, s.143.

İçerik şiddetin önlenmesi ile korunmak istenen hukuki değerlerin açıklanması gerekmektedir.

Kadına yönelik aile içerik şiddetin önlenmesi ile korunmak istenen hukuki değerler “yaşam hakkı, eşitlik ilkesi, ayrımcılık yasağı ve işkence görmeme hakkı” olarak sayılabilir⁴⁵.

1. Yaşam Hakkı

Yaşam hakkı, Birleşmiş Milletler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde temel kurucu hak olarak yer alır. Zira, diğer hakların kullanımı bu hakka bağlıdır. Sözleşmenin 2. maddesinde düzenlenen hakkın kapsamı, içtihatlarla genişletilmiştir. Sözleşmeye göre yaşam hakkı;

“1-Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırıldığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilmez.

2-Ölüm, aşağıdaki durumlardan birine mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlaline neden olmuş sayılmaz:

a) Bir kimsenin yasa dışı şiddete korunmasının sağlanması;

b) Bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanmasını gerçekleştirilmeye veya usulüne uygun olarak tutulu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme;

c) Bir ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması” şeklinde tanımlanmıştır.

⁴⁵ Sönmez, s.6-7; Dügmeçci,Fatih/Gürsel,Esin, Kadına Yönelik Aile İçerik Şiddetin Önlenmesi Hususunda Devletin Yükümlülükleri ve Sorumlulukları, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.21, S.2, 2019, s.845.

TC Anayasasının 17. maddesinde de “*Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz*” düzenlemesi ile AİHS’ in 2. maddesi ile paralel bir hükme yer verilmiştir.

Öğretide ise yaşam hakkı, insanın fiziksel ve biyolojik olarak sağlıklı bir şekilde doğması, varlığını moral ve kültürel gelişim olanaklarına sahip olarak sürdürülebilmesi ve fiziksel, biyolojik, psikolojik, moral ve kültürel bütünlük içinde hukuki anlamda bir kişi olarak toplum yararına dahi doğal sınırlamalar dışında yok edilmemesi şeklinde tanımlanmıştır. Kamusal koruma, hem yaşam hakkına saygı duymak gibi negatif bir yükümlülük olarak hem de şiddetin önlenmesine ilişkin gerekli tedbirlerin alınması gibi pozitif bir yükümlülük olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁶. Yaşam hakkı, insan hakları arasında en önemli değer olup öldürülmeme hakkı olarak da ifade edilmiştir⁴⁷.

2. Eşitlik ve Ayrımcılık İlkesi

Eşitlik ilkesi öğretide “aynı durumda bulunan hak öznelerinin; haklı nedenler olmadıkça özellikle ırk, cinsiyet, dil, din ve inanç, siyasal ya da başka görüşler yaş, engel, cinsel yönelim vb. nedenlere dayalı ayırım gözetilmeksizin aynı kurallara bağlı olmasını ve yasaklama, kısıtlama, dışlama ya da yeğleme gibi eylemlere başvurmaksızın tüm insan haklarından eşitlik koşulları içinde devlet ve işverenlerce yararlandırılmalarının sağlanmasını amaçlayan üstün bir

⁴⁶ Düğmeci/Gürsel, s.845; Çiftçioğlu, Ali Cengiz, Yaşama Hakkı, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 103, 2012, s.139-168.

⁴⁷Çiftçioğlu,s.140;

ilke”⁴⁸, ayrımcılık ise isteyerek veya istemeyerek, icrai ya da ihmali biçimde, bir hukuk sisteminde eşit durumda olduğu kabul edilen kişilere, bir hak veya yükümlülükle ilgili olarak, aralarında geçerli bir neden olmaksızın eşit davranılmaması olarak tanımlanmaktadır⁴⁹.

Ayrımcılık ve eşitlik ilkesi iç içe geçmiş ilkelerdir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. maddesinde ayrımcılık yasağı “ *Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır*” şeklinde ifade edilmiştir. Sözleşme’nin 14. maddesi aynı ya da benzer durumda bulunan bireyleri haksız farklı muameleye karşı korumaktadır.

AİHM içtihatları ile geliştirilen “ayrımcılık” tanımına göre de; bir muameledeki farklılık, nesnel ve makul bir haklılığa sahip değilse, başka bir deyişle meşru bir amaç izlemiyorsa veya kullanılan araçlar ile gerçekleştirilmek istenen amaç orantılı değilse, ayrımcılık söz konusudur⁵⁰.

AİHM’ nin tersine Anayasa Mahkemesi bugüne kadar içtihatlarında hem ayrımcılık yasağına, hem de eşitlik ilkesine dair tanımlamalarda bulunmuştur.

⁴⁸ Düğmeci/Gürsel, s.846.

⁴⁹ Karan, Ulaş, Bireysel Başvuru Kararlarında Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik İlkesi, Anayasa Yargısı, C.32, S.1 Y.2015, s.237.

⁵⁰ Karan, s.238.

Anayasa Mahkemesi 17/03/2011 tarihli kararında⁵¹ eşitlik ilkesini “Anayasa’nın 10. maddesinde yer verilen eşitlik ilkesi⁵² hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa’da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.” şeklinde tanımlamıştır⁵³. Bu tanımın kararlarda yerleşik bir tanım haline geldiği görülmektedir⁵⁴.

⁵¹ Anayasa Mahkemesi, 17.03.2011 tarih ve 2009/ 47 E., 2011 / 51 K; aynı yönde 31.10.2013 tarih ve 2013/23 E., 2013/123 K.sayıli ilamı, Sinerji mevzuat ve içtihat programı, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=5495#> , E.T: 16/01/2022.

⁵² Sözü edilen Anayasa’nın kanun önünde eşitlik başlıklı 10 maddesi; “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar” şeklindedir.

⁵³ Karan, s.238-239.

⁵⁴ Aynı tanım için bkz: Anayasa Mahkemesi, 13/10/2021 tarih ve 2020/91 E.,2021/73 K ; 29.04.2021 tarih ve 2021/1-32 E.,K., sayılı kararları, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=8976#>, E.T:22/01/2022.

3. İşkence Görmeme Hakkı

İşkence sözcüğü sözlük anlamı ile her türlü kaba ve sert davranış anlamına gelmekte ise de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, her türlü kaba ve sert davranışı işkence görmeme hakkı kapsamında değerlendirmemektedir.

AİHS' in 3. maddesine göre; “Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz”. Görüldüğü üzere Sözleşmenin 3. maddesinde işkence ve diğer muameleleri yan yana belirtmiş ancak bir tanım ya da ölçüte yer vermemiştir. O halde, bireyin maddede sayılanların herhangi birisi içerisinde değerlendirilebilecek olan bir işleme tabi tutulmuş olması, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali için yeterlidir denilebilir⁵⁵.

AİHM ise bir muameleyi işkence olarak nitelendirirken “Fiziksel ve ruhsal acının özel ağırlığı, kast, belirli bir özel amaç ve kamu görevlisince gerçekleştirilme” ölçütlerini aramaktadır⁵⁶.

B. Opuz -Türkiye Kararına Konu Olay

1. Kararın Özeti

Öncelikle belirtilmelidir ki, Opuz - Türkiye Kararı⁵⁷ ilk kez bir devleti kadına yönelik şiddeti önlemede başarısız olduğu gerekçesi ile tazminat ödemeye mahkûm etmesi, cinsiyete dayalı şiddeti bir ayrımcılık biçimi olarak

⁵⁵Anayurt,Ömer, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında İşkence Kavramı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XII, Y. 2008, Sa. 1-2, s.427.

⁵⁶ Anayurt, s.431.

⁵⁷ECtHR, Opuz V. Turkey, App. No.33401/02, Judgement 09.06.2009, bkz.<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22002-1449%22%7D> (E.T.16/01/2021); Türkçe çevirisi için bkz: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=1136#>, (E.T: 16/01/2021.)

kabul etmesi, ev içi şiddetten dolayı devletin sorumluluğu ve ayrımcılığın tespitinde kabul ettiği kriterler açısından kadına yönelik şiddet olgusu için bir dönüm noktası teşkil etmektedir⁵⁸.

Başvuran Nahide Opuz, Türk vatandaşıdır ve Diyarbakır'da yaşamaktadır. Nahide Opuz annesinin dini nikâhlı eşinin oğlu olan H.O. ile Kasım 1995 'te evlenmiştir. Üç çocuğu olan çift evliliğinin en başından itibaren süren ciddi boyuttaki tartışmalar sebebiyle boşanmışlardır. Başvuru konusu olayda yedi ayrı şiddet vakiası bulunmaktadır.

Bunlardan ilki, 10/04/1995 tarihinde başvuran Nahide Opuz ve annesi, Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak şiddet, tehdit iddiasıyla şikayetçi olmuşlardır. Başvuran ve annesine ait beş günlük iş göremezlik raporu alınmıştır. Tehdit ve hafif müessir fiil suçundan iddianame düzenlenmiş ise de başvuran ve annesinin şikâyetini geri çekmeleri sonucunda müessir fiil davasının düşürülmesine karar verilmiş, ölümlü tehdit suçundan ise delil yetersizliğinden beraat kararı verilmiştir⁵⁹.

İkinci saldırı, 11/04/1996 tarihinde gerçekleşmiş olup başvuran ağır biçimde dövülmüş ve alınan raporda başvuranın yaralarının hayati tehlike oluşturacak şekilde olduğu belirtilmiştir. H.O., bu olay sonrası tutuklanmış ancak 14/05/1996 tarihinde başvuranın sağlığına kavuştuğu da dikkate alınarak tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır. Akabinde başvuran, kocasıyla barıştığını ifade ederek şikâyetinden vazgeçmiş ve davanın düşürülmesine karar verilmiştir⁶⁰.

⁵⁸ Sönmez, s.7.

⁵⁹Opuz –Türkiye kararı, Başvuru 33401/02, paragraf. 8-9-10-11-12.

⁶⁰Opuz –Türkiye kararı, Başvuru 33401/02, paragraf 13-14-15-16-17-18-19.

Üçüncü saldırı 5/02/1998 tarihinde başvuran, annesi ve H.O. arasında çıkan tartışmada gerçekleşmiş olup H.O. eşine bıçak çekmiştir. Cumhuriyet savcısı bu olayla kimse hakkında dava açmamıştır⁶¹.

Dördüncü saldırıda; 04/03/1998 tarihinde H.O. başvuran ve annesine arabayla çarpmıştır. H.O. bu olay sonrası tutuklanmıştır. Belirtilen olay nedeniyle ağır ceza Mahkemesinde dava açılmıştır. Ayrıca başvuran eşine karşı boşanma davası açmış ancak eşinin tehdit ve baskıları sonucunda boşanma davasından daha sonra vazgeçtiğini belirtmiştir. Bu dönemde başvuran ve annesi ölümle tehdit edildikleri gerekçesiyle koruma kararı talep etmişlerdir. Akabinde başvuran ve annesi 08/10/1998 tarihinde şikâyetlerini geri çekmişlerdir. Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesince H.O., başvuranın annesine karşı işlediği eylemden ötürü cezalandırılmasına karar verilmiş, ancak başvurana karşı basit müessir fiil nedeniyle açılan davanın düşürülmesine karar verilmiştir⁶².

Beşinci saldırıda H.O. başvuranı 7 yerinden bıçaklamıştır. Raporda kadının hayati tehlikesi bulunmadığı belirtilmiştir. Bu rapora itiraz edilmiş ise de Adli Tıp, yaralanmaların hayati tehlike oluşturmadığı yönünde görüş bildirmiştir ve H.O., ifadesi alınarak serbest bırakılmıştır. H.O. bu olay nedeniyle para cezası ile cezalandırılmış, cezası sekiz takside bölünmüştür⁶³.

Altıncı saldırıda; başvuran ve annesi tehdit edildikleri için Cumhuriyet Savcılığı'na şikâyetçi olmuşlarsa da delil olmadığından takipsizlik kararı

⁶¹Opuz –Türkiye kararı, Başvuru 33401/02, paragraf. 20-21.

⁶²Opuz –Türkiye kararı, Başvuru 33401/02, paragraf 23-24-25-26-27-34-35-36.

⁶³Opuz –Türkiye kararı, Başvuru 33401/02, paragraf 37-40-41-42-44.

verilmiştir. Bu arada başvuran 2001 tarihinde yeniden boşanma davası açmıştır⁶⁴.

Son olay ise, H.O.'nun tehditlerinin artması nedeniyle başvuranın annesinin İzmir'e taşınma kararı alması ile gerçekleşmiştir. Şöyle ki bu durumu öğrenen H.O., taşıma kamyonunun yolunu keserek başvuranın annesini öldürmüştür. Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi, H.O.'nun adam öldürmek ve ruhsatsız silah taşımak suçundan cezalandırılmasına karar vermiştir. Karar temyiz aşamasına gönderildiğinde H.O tutuklu kaldığı süre gözetilerek 26/03/2008 tarihli nihai kararda serbest bırakılmıştır⁶⁵.

2. Başvurucunun İddiası

Bütün bu olaylar sonucunda Nahide Opuz 15/07/2002 tarihinde AİHM' ye başvurarak, en başta, ev içi şiddetin yetkililer ve toplum tarafından hoş görüldüğünü ve ev içi şiddetin faillerinin cezasız kaldığını iddia etmiş, bu bağlamda, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na yaptıkları sayısız cezai şikâyete rağmen, kendisini ve annesinin yaşamını ve esenliğini korumak için hiçbir koruyucu önlem alınmadığını belirtmiştir. Ayrıca başvuran Nahide Opuz, yerel makamların ölüm tehditleri karşısında tamamen pasif kaldığını ve annesi ile kendisinin can güvenliğinin korunması görevini yerine getirmediğini, onları kocasının insafına bıraktıklarını ifade etmiştir⁶⁶.

3. Hükümetin Savunması

Hükümet, başvurunun kabul edilebilirliğine karşı iki sebeple itiraz etmiştir. Öncelikle başvuranın 2001 yılından önce gelişen olaylara karşı altı ay

⁶⁴Opuz –Türkiye kararı, Başvuru 33401/02, paragraf 45-48-51.

⁶⁵Opuz –Türkiye kararı, Başvuru 33401/02, paragraf .53-54-55-56-57.

⁶⁶ Sönmez, s.8.

kuralını gözetmediğini, başvuranın her karardan sonra altı ay içinde Komisyona başvurmadığını, bu durumun olaylardan rahatsızlık duymadığı anlamına geldiğini belirtmiş, ayrıca başvuran ve annesinin bir çok kez şikayetinden vazgeçerek cezai kovuşturmanın sonlandırılmasına engel olduğunu beyan ederek iç hukuk yollarının tüketilmediğini ileri sürmüştür⁶⁷.

4. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Verdiği Karar

Başvuranın AİHS' nin 2. maddesinin ihlal edildiği iddiası üzerine tarafların sundukları belgeleri ve sözlü savunmalarını inceleyen AİHM, verdiği kararda, Nahide Opuz'un annesinin öldürülmesinin AİHS'in 2. maddesinde yer alan yaşam hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir. AİHM, devletin negatif yükümlülüklerini ve pozitif yükümlülüklerini yerine getirerek yaşam hakkını güvence altına alması gerektiğini vurgulamaktadır⁶⁸.

Burada devletin pozitif yükümlülükleri kavramına değinmek gerekmektedir. Şöyle ki, pozitif yükümlülükler bir hakkın güvence altına alınması için ulusal makamların makul ve uygun tedbirler alınmasını gerektirir. Dolayısıyla pozitif yükümlülükler, negatif yükümlülüklerin aksine devletin pasif rol almasına değil, hak ve özgürlüklerden gerçek anlamda yararlanılabilmesi adına yaşayan bireyi esas alarak aktif bir rol üstlenmesine hizmet eder. Mahkeme içtihatları ile ortaya çıkan bu kavram "özen yükümlülüğü" ile de örtüşen bir kavramdır⁶⁹. Özen yükümlülüğü ise basit

⁶⁷Opuz –Türkiye kararı, Başvuru 33401/02, par.107-114.

⁶⁸Düğmeci/Gürsel, s.859.

⁶⁹Bozkurt Şener, Elif, Kadına Şiddete Karşı Devletin özen Yükümlülüğü, Ankara 2020, s.45-47.

anlamıyla devletin egemenlik alanındaki bireyleri insan hakkı ihlallerine karşı korurken özenli davranmasını ifade etmektedir⁷⁰.

Bu noktada, Opuz -Türkiye kararı, özen yükümlülüğü ilkesinin kadına yönelik ev içi şiddet bağlamında kabulü açısından ayrı yerde durmaktadır⁷¹. Yukarıda da belirtildiği üzere AİHM söz konusu kararda ihlal iddiasının tespiti için devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini incelemiş ve bu noktada üç kıstas belirlemiştir. Bu kıstaslar, “ulusal makamlar, cinayetin işlenmesini öngörebilir miydi, ulusal makamlar cinayeti önlemeye yönelik gerekli gayreti gösterdi mi, cinayetin işlendikten sonra failin cezalandırılması için etkili bir yargılama süreci yapıldı mı?” şeklindedir⁷². AİHM, somut olayda, artarda gelen şiddet eylemleri neticesinde hayati tehlike yaratabilecek bir saldırının resmi makamlar tarafından öngörülebilir olmasına rağmen önlenmediği kanaatine varmıştır⁷³.

Hükümete göre, işlenen suçlar şikâyete bağlı olup şikâyetin geri çekilmesine rağmen yetkililer tarafından yapılacak müdahaleler özel hayata saygı hakkını düzenleyen 8. maddenin ihlali anlamına gelecekti. AİHM kararında, mağdur şikâyetini geri çektiğinde aile içi şiddetin faillerine ilişkin cezai kovuşturmanın yürütülmesine dair genel bir görüş bulunmadığını ifade etmiştir⁷⁴.

Rızanın ne olduğu konusunda hukuk öğretisinde de pek çok tartışma yürütülmüş ve konu birçok mahkeme kararına yansımış olmakla birlikte rızanın

⁷⁰ Şener, s.54; Doğan, Recep, Kadının Şiddete Karşı Korunmasında Devletin Özen Yükümlülüğü ve Uluslararası Standartlar, Ankara Barosu Dergisi, S.2, 2016, s 92-93.

⁷¹ Şener, s.3.

⁷² Gündoğmuş, s.76.

⁷³ Gündoğmuş, s.76; Düşmeci/Gürsel, s.859.

⁷⁴Opuz –Türkiye kararı, Başvuru 33401/02, paragraf 138.

her olay bakımından geçerli bir tanımının yapılması mümkün değildir. Kişinin bir seçim yapma koşulu bulunmadığı ya da mağdurun başka seçeneği olmadığı/olmadığını düşündüğü durumlarda verilen kararlar mağdur tarafından alınmış gibi görünmekle birlikte, bu rızanın aslında bir süreç içerisinde diğer kişinin oluşturduğu koşullar sonucunda zorlama olduğunu ve mağdurun çoğu zaman başka bir seçeneği olmadığını göstermektedir⁷⁵.

Opuz -Türkiye kararı bu açıdan da farklı bir öneme sahip olup AIHM kararında getirdiği bazı kriterlerin varlığı durumunda Taraf Devletin yargı organının kovuşturmaya devam etmekle yükümlü olduğunu belirtmiştir. Bu kriterler ise; “Suçun ciddiyeti, mağdurun yaralarının fiziksel veya psikolojik olması, davalının silah kullanıp kullanmadığı, davalının saldırıdan bu yana tehditlerde bulunup bulunmadığı, davalının saldırıyı planlayıp planlamadığı, hanede yaşayan çocuklar üzerindeki (psikolojik) etkisi, davalının tekrar saldırıda bulunma ihtimali, mağdur veya dâhil olan veya olabilecek, diğer kişilerin sağlığı ve güvenliğine yönelik devam etmekte olan tehdit, mağdurun davalıyla hâlihazır ilişkisi, kovuşturmaya mağdurun isteğinin aksine devam edilmesinin bu ilişki üzerindeki etkisi, ilişkinin evveliyatı, özellikle geçmişte de şiddet uygulanıp uygulanmadığı ve davalının adli sicili, özellikle geçmişte şiddet uygulamış olup olmadığı” şeklinde sıralanmıştır⁷⁶.

Diğer yandan, AIHM, başvuranın annesinin öldürülmesini çevreleyen koşullara yönelik olarak yetkililer tarafından kapsamlı bir soruşturma yapılmadığını, bu bağlamda başvuru tarihinde H.O.’nun davasının Yargıtay’da

⁷⁵ Sever, Çiğdem, Kadına Karşı Ev içi Şiddette Devletin Sorumluluğu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Opuz v. Türkiye Kararı, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.2,2012, s.35-37.

⁷⁶Opuz –Türkiye kararı, Başvuru 33401/02, paragraf 138.

teмыз inceleмесinin altı yıldır da devam ettiğini, yargı sisteminin caydırıcı bir etkisinin olmadığını ifade ederek sonuç olarak olayda AİHS' in 2. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, kötü muamelenin AİHS' nin 3. maddesi kapsamında değerlendirilebilmesi için, kötü muamelenin asgari bir vahamet seviyesine ulaşması gerektiğini tekrarlar. Sözleşmenin 1. maddesi uyarınca devletler kişilerin işkence, insanlık dışı küçültücü muamele veya cezaya maruz bırakılmaması yönünde tüm tedbirleri almalıdır. AİHM somut olaya ilişkin kararında başvuran ve annesinin sosyokültürel durumunu da göz önünde bulundurarak gerçekleştirilen şiddet eylemlerini kötü muamele olarak nitelendirmiş, bu eylemlerin makul ölçüyü çoktan aşmış olduğu kanaatine varmıştır⁷⁷.

Sonuç olarak, AİHM, başvuranın fiziksel bütünlüğünün eşi tarafından ciddi biçimde ihlal edilmesine rağmen devlet yetkililerince caydırıcı koruma önlemlerinin alınmamış olması sebebiyle AİHS'in 3. maddesinde düzenlenen işkence görmeme hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır⁷⁸.

AİHM somut olaya ilişkin kararında; CEDAW Komitesi'nin 19 Nolu Genel Tavsiyesi'ndeki ilkeleri hatırlatıp kadına yönelik şiddetin kadına yönelik ayrımcılık türlerinden biri olduğunu açıkça belirterek kadına yönelik şiddete karşı etkili koruma sağlanmamasının, cinsiyete dayalı olarak eşit hukuki koruma sağlanmaması anlamına geldiğini, bu sebeple AİHS' nin 14. maddesinin (ayrımcılığın yasaklanması) 2. ve 3. maddelerle birlikte

⁷⁷ Düşmeci/Gürsel, s.859-860.

⁷⁸Opuz –Türkiye kararı, Başvuru 33401/02, paragraf 176.

okunduğunda ihlal edildiği kanaatine varmıştır⁷⁹. Ayrıca, bizatihi devletin kadınları ev içi şiddete karşı korumamasının, devletin korumama yönünde bir kastı olmasa bile ayrımcılık olduğunu kabul etmiştir⁸⁰.

Hemen belirtilmelidir ki, AİHM, bahsi geçen kararda, Türkiye Hükümetinin sivil toplum örgütlerinin (Diyarbakır Barosu ve Uluslararası Af Örgütünün hazırladığı belgeler) verileri ve raporlarına yargılamanın hiçbir aşamasında itiraz etmediği hususunu da dikkate alarak ayrımcılığı tespit ettiğini belirtmiştir⁸¹. Yine kararda, polis memurlarının sorunu müdahale edemeyecekleri bir aile meselesi olarak gördüklerini, mağdurların eve dönmeleri ve şikayetlerini geri almaları için arabuluculuk görevi üstlendiklerini, bu durumun kabul edilemez olduğunu belirtmiştir⁸².

Sonuç olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Opuz-Türkiye kararı, Türkiye'deki yargı sistemini ayrımcı olarak niteleyen ve cinsiyete dayalı şiddet nedeniyle ilk kez bir devletin hüküm giymesine sebep olan ağır bir karardır.

⁷⁹ Gündoğmuş, s.79; Düşmeci/Gürsel, s.860.

⁸⁰ Kuyucu, Nisan, Kadınların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Önünde Adalet Erişim Sorunu: Mahkeme Kararlarında Cinsiyet Ayrımcılığı Olarak Kadına Yönelik Şiddet, Fe Dergi 7, no. 1 (2015), 68. (Yazara göre, her başvurunun Opuz davasındaki kadar ayrıntılı bir dosya hazırlanmasını beklemek, dava konusu olayların niteliğiyle ve şiddete maruz bırakılan kadınların genellikle çok sınırlı imkânlarla sahip olduğu gerçeğiyle bağdaşmadığını ve AİHM'nin bu beklentisinin daha zayıf dosyalar hazırlayan başvurucuların adaletle daha az erişebilecekleri sonucuna yol açacağını belirtmiştir. (s.66). Kanaatimizce de bu haklı bir endişedir.

⁸¹ Opuz –Türkiye kararı, Başvuru 33401/02, paragraf 193. Bununla birlikte AİHM Opuz-Türkiye kararından çok kısa bir süre önce verdiği Bevacqua ve S. v. Bulgaristan davasında (Başvuru No: 71127/01, 12.09.2008) başvurunun AİHS 6., 8. 13. ve 14. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmesine rağmen sadece 8. maddeden ihlal kararı ermiş, ancak 14. maddeye ilişkin bir değerlendirme yapmamıştır. (Kuyucu, s.65; Arslan Öncü, s.16-17).

⁸² Opuz –Türkiye kararı, Başvuru 33401/02, paragraf 195.

VI. OPUZ-TÜRKİYE KARARININ TÜRKİYEDE KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE ETKİSİ

Yukarıda verilen yönleriyle Opuz - Türkiye Kararı, kadın erkek eşitliği ve cinsiyet ayrımcılığının engellenmesi konularında büyük bir öneme haizdir. Çünkü kararın gerekçesi hem ulusal hem de uluslararası alanda bir çok düzenlemeye yol gösterici niteliğe haiz olup AİHM, bu karardan sonra verdiği ev içi şiddete dayalı bir çok kararında Opuz - Türkiye kararında yer alan kriterlerin altını çizmiştir.

Şöyle ki, bu karardan sonra, AİHM tarafından kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet konulu kararlarının çoğu -başvuran tarafından 14. madde ihlali iddiası bulunmayan vakıalar ve primaface⁸³ deliller sunulmaması halleri hariç - 14. madde temelinde verilmiştir⁸⁴. Şöyle ki, Civek v. Türkiye⁸⁵, Halime Kılıç v. Türkiye⁸⁶, Durmaz v. Türkiye⁸⁷, Eremia v. Moldova⁸⁸, E.S ve Diğerleri v. Slovakya⁸⁹ kararları AİHM'in kadına yönelik şiddet konusunu işlediği kararlardan bazılarıdır.

AİHM' in Opuz-Türkiye kararı kadınların ev içinde maruz kaldıkları fiziksel şiddeti bir işkence yasağı, en önemlisi eşitlik ve ayrımcılık yasağı kapsamında ele almasıyla kadına yönelik şiddetle mücadelede diğer ülkeler

⁸³Primaface delil, hukukta "ilk görünüş ispatı" anlamına gelmektedir. Bu kavram içtihatlarda sıkça kullanılmakla birlikte herhangi bir hükümde düzenlenmemiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Keser, Leyla, İlk Görünüş İspatı, s.231-251, <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/L.Keser-13.pdf>, (E.T: 19/01/2022).

⁸⁴ Gündoğmuş, s.79.

⁸⁵AİHM 2.Daire, Esas: 2011/ 55354, Karar Tarihi: 23/02/2016

⁸⁶AİHM, Esas: 2011/ 63034, Karar Tarihi: 28/06/2016

⁸⁷AİHM 2.Daire, Esas: 2007/ 3621 Karar Tarihi: 13/11/2014..

⁸⁸ AİHM, Esas. 2011/26608, Karar Tarihi:28/04/2014.

⁸⁹ AİHM, Esas. 2004/8227, Karar Tarihi:15/09/2019.

açısından çok büyük bir öneme sahip olduğu gibi Türkiye açısından da olumlu değişikliklere zemin hazırlamıştır. Zira AİHM’ in Opuz-Türkiye davasında üzerinde durduğu hususlardan yola çıkılarak 2011 yılında Avrupa Konseyi tarafından kadına yönelik şiddet konusunda özel olarak hazırlanan “İstanbul Sözleşmesi” olarak da bilinen “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi” imzalanmıştır. Sözleşme ilk olarak Türkiye tarafından imzalanmış ve onaylanmış ise de 20/03/2021 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile feshedilmiştir⁹⁰. Sözleşmenin feshi konusu ülke gündeminde büyük tartışmalara sebebiyet vermiş olup bu kararın iptali için Danıştay’a yapılan başvuru oyçokluğu ile reddedilmiştir⁹¹.

İstanbul Sözleşmesinin amacı 1. madde “kadınları her türlü şiddetten korumak, şiddet eylemlerini kovuşturmak ve ortadan kaldırmak, ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak, kadınların güçlendirilmesini sağlamak, kadınlar ve erkekler arasındaki temel eşitliği teşvik etmek, şiddet mağdurlarına yardım edilmesi için politika ve tedbirler geliştirmek, uluslararası işbirliğini teşvik etmek ve etkili işbirliği için kuruluşlara ve kolluk kuvvetlerine destek olmak” şeklinde tanımlanmıştır.

Sözleşme, yalnızca ev içindeki (genellikle eş veya partnerler veya ebeveyn ve çocuklar gibi farklı kuşaklar arasında meydana gelen) kadınlara yönelik şiddeti değil, aynı zamanda kamusal alandaki (örneğin aynı evi paylaşmasa bile eski eşin veya partnerin kamusal alanda yönelttiği) şiddeti,

⁹⁰Bkz: dipnot.34.

⁹¹Danıştay 10.Daire, 28.06.2021 tarih ve 2021/1747 E.

<https://www.danistay.gov.tr/assets/pdf/guncelKararlar/2021-06-29-09-20-9539359.pdf>, E.T: 20/01/2022).

işyerleri, okullar, karakollar, hapisaneler vb. kurumlardaki kadınlara yönelik şiddeti de yasakladığı gibi, yalnızca Sözleşme'ye taraf devletlerin vatandaşı olan kadınlar için değil, sığınmacı ve hukuki durumu ne olursa olsun göçmen kadınlar için de koruma sağlamaktadır. Keza sadece barış dönemlerindeki değil, silahlı çatışma dönemlerindeki ve silahlı çatışma sonrasında devam eden şiddeti de yasaklamaktadır⁹². Diğer yandan, Sözleşme, şiddet mağdurlarına eşit koruma sağlanmasını öngörmekte ve mağdurlar arasında her türlü ayrımcılığı yasaklamaktadır (m. 4/3) ve Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddetle mücadelede uluslararası işbirliğini öngörmektedir⁹³.

Sözleşmede, taraf devletlerin yükleneceği sorumluluklar da oldukça ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Yükümlülüklerin bir kısmı yükümlülük başlığı altında ve ilgili yükümlülüğün ismi belirtilerek diğerleri ise özel bir başlık altına alınmadan çeşitli maddelerde açıklanmıştır⁹⁴.

İstanbul Sözleşmesinin feshinin geçerli olup olmadığına yönelik tartışmalar bir yana, ülkemizde cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadınların ve kadın haklarının korunması açısından kapsamlı düzenlemeler içeren ve hazırlanmasına ülkece öncülük ettiğimiz İstanbul Sözleşmesi'nin artık bağlayıcılığının kalmadığını söylemek kanaatimizce doğru bir yaklaşım değildir. Ancak kadına yönelik şiddeti önlemede İstanbul Sözleşmesi ile yetinmeyerek daha etkin sözleşmeleri de kabul etmek ideal olmalıdır.

Hemen belirtmelidir ki, İstanbul Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesinin akabinde 2012 yılında, özellikle Opuz - Türkiye kararında ihlale konu olayların

⁹² Bakırcı, s.135.

⁹³ Bakırcı, s.136.

⁹⁴ Sözleşmede taraf devletlerin yükümlülükleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz: Tekçe, s.70-80.

gerçekleştiği tarihte yürürlükte olan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun uygulanmamasından kaynaklı eleştirilen ve eksiklik olarak görülen bir çok hususta yeniliğe gidilmek suretiyle “6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” yürürlüğe girmiştir.

Sözü geçen Kanunun amacı 1.maddede "Bu Kanunun amacı; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve “tek taraflı ısrarlı takip mağduru”⁹⁵olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir" şeklinde ifade edilmiştir.

Bu Kanun ile getirilen değişiklikleri de kısaca özetleyecek olursak öncelikle adı geçen kanun ile önceki Kanundan farklı olarak “şiddetin, ev içi şiddetin ve aile içi şiddetin” tanımına yer verilmiş, şiddetin failleri ve mağdurları genişletilmiş, kanundan yararlanabilmek için de ilgilinin şiddete uğramış veya şiddete uğrama tehlikesi içinde olması yeterli görülmüştür⁹⁶. Cinsiyetinin, aile üyesi olup olmamasının, medenî hâlinin veya vatandaşlığının önemi bulunmadığı gibi Kanundan sadece şiddet mağduru kadın veya çocuklar değil, erkekler ve eşcinseller de yararlanabilecektir⁹⁷.

⁹⁵Bu kavrama ilk kez 6284 sayılı Kanunda yer verilmiş olup Kanunda bu terimin tanımı bulunmamasıyla birlikte, Yönetmeliğin 3. maddesinin (ş) bendinde, tek taraflı ısrarlı takip; aralarında aile bağı veya ilişki bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, şiddet uygulayanın, şiddet mağduruna yönelik olarak, güvenliğinden endişe edecek şekilde fiziki veya psikolojik açıdan korku ve çaresizlik duygularına sebep olacak biçimde, içeriği ne olursa olsun fiili, sözlü, yazılı olarak ya da her türlü iletişim aracını kullanarak ve baskı altında tutacak her türlü tutum ve davranışı ifade eder şeklinde tanımlanmıştır.

⁹⁶ Hüsamettin Uğur, Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete Karşı 6284 sayılı Kanunun Getirdikleri, Türkiye Barolar Birliği Dergisi 2012, s.349; Öztürk, s.6-7.

⁹⁷ Öztürk, s.6; Kandemir, 107.

6284 sayılı Kanunla önceki düzenlemede olmayan bazı tedbirlere ilk kez yer verilmiş ve koruyucu ve önleyici tedbirler olmak üzere ikili bir ayrıma gidilmiştir (madde 3-4-5). 4320 sayılı Kanunda sadece Aile Mahkemesi hakiminin vereceği tedbir kararlarından bahsedilmişken, 6284 sayılı Kanun ile mülki amir tarafından da verilecek koruyucu tedbirlere yer verilmiştir. Koruyucu tedbirlerin en önemli özelliği ise karar verilebilmesi için mağdurun iddiasının yeterli olması, belge ve delil aranmamasıdır (6284 sayılı Kanun m.8/3).

6284 sayılı Kanunda daha önce yasal düzenlemelerde yer almayan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerini (kısa adıyla ŞÖNİM) kurulması, şiddetle mücadelede teknik araç ve yöntemlerin kullanılması, şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı hâlinde “herkesin” durumu resmî makam veya mercilere ihbar edebilme yükümlülüğü, kurumlar arası koordinasyon ve eğitim gibi bazı yenilikler de kabul edilmiştir. Bu yönüyle Kanun şiddetle mücadeleyi kurumsal hale getirmeyi amaçlamaktadır⁹⁸.

4320 sayılı Kanunda verilen kararlara karşı itiraz merci öngörülmemişken 6284 sayılı Kanunda “Bu Kanun hükümlerine göre verilen kararlara karşı tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde ilgililer tarafından aile mahkemesine itiraz edilebilir” yeniliği getirilmiş, son olarak 4320 sayılı Kanunda suç olarak düzenlenen tedbir kararına aykırılık 6284 sayılı Kanunla suç olmaktan çıkarılmış, yerine zorlama hapsi getirilmişti. (m.8/5) Ancak 6284 sayılı Kanunda zorlama hapsine karşı bir kanun yolu (itiraz) veya başka türlü bir denetim mekanizması öngörülmemiştir.

⁹⁸ Öztürk, s.21-22.

Görüldüğü üzere Opuz - Türkiye kararından sonra yasal düzenlemelerde değişikliğe gidilerek kadın şiddetini önlemede gelişmeler kaydedilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Sözleşmenin 2., 3., ve 14. maddelerinin ihlaline karar verilmesi ve bu kararın diğer içtihatlarla yön vermesi “kadına yönelik şiddet” olgusu için defalarca belirttiğimiz üzere bir dönüm noktasıdır. Şüphesiz ki, dünyanın her yerinde olduğu gibi kadına yönelik şiddetin yoğun yaşandığı Türkiye’de de şiddeti önlemede etkin bir koruma sağlayan, yeterli hukuki mekanizmalar öngören bir kanunun varlığından bahsedilemeyeceği gibi her türlü ihlal başvurusunda da gerek vatandaşın yetersiz bilgisi, gerek sivil toplum örgütlerinin belgelerinin, raporlarının yetersizliği karşısında aynı sonuca gidilmeyeceği açıktır. Kaldı ki, 6284 sayılı Kanunun hala eksiklikleri de olduğu su götürmez bir gerçektir⁹⁹. Hemen belirtmelidir ki, şiddet olayları ve şiddetin en ağır sonucu olan cinayetlerin engellenebilmesi için her şeyden önce toplumu geliştirmek ve insan hakları karşısı zihniyetleri değiştirmek gerekmektedir

⁹⁹ 6284 sayılı Kanun’a Yönetilen Eleştiriler hakkında bkz: Erçoşkun Şenol, Kübra, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl 7, Sayı 13, Haziran 2019, s.426-427.

KAYNAKÇA

- AKIN**, Merve, Aile İçi Şiddet, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası C.71., S. 1, s. 27, 2013, s.28-41.
- AKKAYA ŞAHİN**, Gülay, Aile İçi Şiddet Kavramı ve Aile İçi Şiddetin Uluslararası ve Ulusal Hukuki Belgelerdeki Düzenlemesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- ANAYURT**, Ömer, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında İşkence Kavramı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XII, Y. 2008, Sa. 1-2, s.421-459.
- ARSLAN ÖNCÜ**, Gülay, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Kadına Karşı Aile İçi Şiddet Olgusu ve Bununla Mücadele Araçları IstanbulUniversityJournal of International Lawand International PrivateLaw, Cilt: 32, Sayı: 2, s.1-37.
- BAKIRCI** Kadriye, İstanbul Sözleşmesi, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 2015, s.133-204.
- BAYDUR Emel/ERTEM** Burcu, Kadına Yönelik Evlilik İçi Şiddetin Hukuki Boyutları, Ceza Kanunu, Medeni Kanun ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun Kapsamında Bir İnceleme, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 65, 2006, s.89-119.
- BOZKURT**, Elif, Kadına Şiddete Karşı Devletin Özen Yükümlülüğü, Ankara 2020, s.45-47.
- CAN GÜRKAN**, Özlem / **COŞAR**, Fatma, Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri, Uluslararası Disiplinler Arası Kadın Çalışmaları Kongresi, 5-7 Mart 2009. Sakarya., Sözel Bildiri
- ÇİFTÇİOĞLU**, Ali Cengiz, Yaşama Hakkı, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 103, 2012, s.139-168.
- DEMİRKİR ÜNLÜ**, Müge, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile-İçi Şiddet, Legal Kitapevi, İstanbul 2012.
- DOĞAN**, Recep, Kadının Şiddete Karşı Korunmasında Devletin Özen Yükümlülüğü ve Uluslararası Standartlar, Ankara Barosu Dergisi, S.2, 2016, s.90-121.

- DÜĞMECİ**, Fatih/**GÜRSEL** Esin, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Hususunda Devletin Yükümlülükleri ve Sorumlulukları, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.21, S.2, 2019, s.843-873.
- ERÇOŞKUN** Şenol, Kübra, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl 7, Sayı 13, Haziran 2019, s.423-459.
- GENÇCAN**, Ömer Uğur, Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku, Yargıtay Uygulaması Bilimsel Açıklama ve En Son İçtihatlar, Ankara 2017.
- GÜNDOĞMUŞ** Rabia, Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin İlgili Uluslararası Sözleşmeler ve 6284 Sayılı Kanun Çerçevesinde Değerlendirilmesi, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2021.
- KANDEMİR**, Fersu Ege, Kadına Karşı Şiddet ve Ailenin Korunması Sorununun Türk Hukuk Mevzuatı ve Uluslararası Sözleşmelerdeki Yeri, Ankara 2019.
- KARAKAYA**, Ramazan, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Daire Kanun, Ankara 2016.
- KARAN**, Ulaş, Bireysel Başvuru Kararlarında Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik İlkesi, Anayasa Yargısı, C.32, S.1 Y.2015, s.235-306.
- KUYUCU**, Nisan, Kadınların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Önünde Adalete Erişim Sorunu: Mahkeme Kararlarında Cinsiyet Ayrımcılığı Olarak Kadına Yönelik Şiddet,” Fe Dergi 7, no. 1 (2015), 61-77.
- ÖZDAMAR**, Demet, Cedaw Sözleşmesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme ve Ek İhtiyari Protokolün İç Hukukumuzda, Özellikle Yeni Aile Hukukumuzda Etkisi, Ankara 2009.
- ÖZKAN**, Gizem, “Kadına Yönelik Şiddet- Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, Hacettepe HFD, 7(1), 2017.
- ÖZTÜRK**, Necla, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:8 Sayı:1 Yıl 2017, s.1-32.
- POLAT**, Oğuz, Şiddet, Marmara Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, S. 1, Y.2016.

SEVER, Çiğdem, Kadına Karşı Ev içi Şiddette Devletin Sorumluluğu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Opuz v. Türkiye Kararı, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.2,2012, s.19-46.

SÖNMEZ Esmâ Yağmur, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi, İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, 2020.

TEKÇE, Samet Talha, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İstanbul Sözleşmesi'nde Kadına Karşı Şiddeti Önleme Mekanizmaları ve Türkiye, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul 2019.

UÇAR, Mehmet Ali, Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2003,

UĞUR, Hüsamettin, Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete Karşı 6284 sayılı Kanunun Getirdikleri, Türkiye Barolar Birliği Dergisi 2012, S.101, s.335-367.

İnternet Kaynakları

KESER Leyla, İlk Görünüş İspatı, s.231-251, <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/L.Keser-13.pdf>, (E.T: 19/01/2022).

MOROĞLU, Nazan, Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi, 6284 sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi, <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.phps>, 357-380, E.T: 13/01/2022.

<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid>

<https://sozluk.gov.tr/>

[/https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-80696%22%5D%7D](https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-80696%22%5D%7D)

"World report on violenceandhealth (Summary)".